

BARTUCZ LAJOS (1885–1966): SEMMEIWEIS IGNÁC (1818–1865) TERMETE ÉS TESTARÁNYAI¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

Feltűnő, hogy a Semmelweisről eddig megjelent hatalmas irodalom alig foglalkozott a testalkatával, somatológiai jellegeivel. Scheuthauer tanár 'Semmelweis Ignác tanár holttestének vizsgálatá'-ról írt cikkében² csupán a boncolási jegyzőkönyv gyér adatait említi, amelyek szerint:

„A test közép nagyságú, jól táplált, halvány sárgás, hátán és a végtagok oldalain violaszerű hullafoltokkal borított. A hajzat szürke, a ... szűk. A nyak vastag, a mellkas domború... A koponyaboltozat tömött, vastag falú.”

Még a legtöbb adat Domány Imrétől származik,³ aki idézte Schaffer professzor véleményeit. Ezek szerint Semmelweis „alkatilag piknikus, de lelkileg keverék volt... a cycloid testi és a túlnyomóan schizoid lelki alkat között”.

Ugyancsak ő közölte Semmelweis két német hallgatójának leírását, amelyek szerint:

„Inkább közepes termetű, széles vállú, erős alkatú ember, kerek orcáin kissé kiálló orrcsontokkal; homloka magas, haja korához képest kissé gyér; feltűnően húsos, de ügyes keze van”.

Még kevesebbet mond Bókay Árpád (1912) gyermekkori emléke, amely szerint:

„...aki csak egyszer is találkozott vele, nem felejtetheti el azt a ritka, erős boltozatú homlokot, amely alatt a mélyen ülő melancholiás kifejezésű szempár majdnem ellentétben látszott lenni Semmelweis élénk gesztusú mozgásával és a szokottnál hangosabb beszédességével”.

A fenti adatokat részben igazolják, részben kiegészítik a csontváz jellegei. Ezeket az előzőekben már részletesen tárgyaltuk, azért itt csak az általános testalak szempontjából fontosabb anthropológiai jellegeket emelem ki.

Foglalkozzunk mindenekelőtt a valószínű életbeli testmagassággal. Manouvrier sémája szerint, amely az összes hosszúcsontokat figyelembe veszi, 164,07 cm középértéket kapunk. Ezzel szemben Pearson–Lee módszerének e) és f) formulája szerint, amely csupán a femur és a tibia hosszmereteit veszik figyelembe, Semmelweis valószínű életbeli testmagassága 165,27 cm, illetve 165,26 cm lehetett. E különbség oka abban rejlik, hogy Semmelweis felkarja relatíve rövid, alkarja relatíve hosszú, femurja közepes, tibiája és fibulája relatíve hosszú. Ezért a legvalószínűbb értéket a femur szolgáltatja, mely szerint Semmelweis a középtermetűek csoportjába tartozott és az átlagos emberi testmagasságot (165) csak igen kis

¹ Forrás: Bartucz Lajos: Semmelweis mérete és testarányai. (Anthropológiai és személyazonossági vizsgálatok Semmelweis Ignác csontvázán. Részlet.) In: Bartucz Lajos: A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek. Bp., 1966. pp. 559–561. (Paleopathologia. III.)

² Orvosi Hetilap, 1865 48. sz.

³ Domány Imre: Semmelweis küzdelmes élete. Bp., 1958.

mértékben múlta felül. Ezt igazolja Breitinger sémája is,⁴ amelynek alapján 166 cm átlagos testmagasságot kapunk.

Az egyes végtagokat egymáshoz viszonyítva a humero-radialis index értéke: 74,6–76,1 brachy-mesatikerk, azaz közepes alkatról tanúskodik. Az alsó és felső végtag egymáshoz való viszonyát feltüntető intermembralis index (69,6) viszont a svábok, allemannok, bajuvárok adataival egyezik.⁵ Ugyanezt tanúsítja a femoro-humeralis index (65,5) nagysága is.

A törzs hosszúsági, illetve magassági fejlettségét – így különösen az oly fontos ülőmagasságot – a csigolyák méreteinek hiányában nem vizsgálhattuk. A csigolyatestek és a keresztcsont összehasonlítása azonban azt mutatta, hogy a törzs craniocaudalis irányban fokozatosan erősödött, és pl. a keresztcsont nemcsak absolute, de relatíve is fejlettebb volt, mint a háti vagy a nyakcsigolyák. Hasonlót tapasztaltunk a végtagcsontok tekintetében is: az alsó végtag nemcsak hosszúságban, de vastagságban is jóval fejlettebb volt a felsőnél.

Ami a törzs szélességi fejlettségét illeti, Semmelweis vállszélessége a kulcscsontok hosszúsága és a humerus ízfejeinek és a manubrium sterni transversalis átmérője alapján 390 mm körülre tehető, ami – ha nem is szélsőséges, de – jól fejlett, széles vállról tanúskodik. Csípőszélessége a csípőtarajok közt mérve 280 mm volt, ami szintén a közepesnél nagyobb értékek közé tartozik.

Testtartása azonban nem volt nagyon egyenes. Sőt, a linea nuchae erősebb fejlettsége a processus mastoideushoz képest kissé előre hajló fej- és nyaktartásra vall.

Ami fejének és arcának jellegeit illeti, az brachycran, hypsicran és euryprosop, mesoconch és mesorrhin volt. Tévesek, illetve kissé idealizáltak azok a képek, amelyek őt nagyon domború homlokkal, hosszú, egyenes hátú orral és keskenyebb arccal ábrázolták. (...)

⁴ Martin, R. – Saller, K.: Lehrbuch der Anthropologie. III. Aufl. Stuttgart, 1958.

⁵ Martin, R.: Lehrbuch der Anthropologie. 2nd ed., 1928.